

Катерина Лобузiна,

зав. вiддiлу НБУВ,
канд. техн. наук

Информациiнi технологiї створення нацiональних бiблiографiчних ресурсiв

Статтю присвячено питанням упровадження сучасних комп'ютерних технологiй у бiблiографiчнi процеси. Детально розглянуто iндивiдуальнi пiдходи до органiзацiї бiблiографiчних баз даних рiзностипних видань: книг, перiодичних видань, специфiчних видiв друкованої продукцiї: образотворчих матерiалiв, нот, карт, газет, стародрукiв. Проаналiзовано засоби iнтеграцiї рiзномiрних бiблiографiчних ресурсiв у єдиний комплекс баз даних нацiонального друкованого репертуару.

К л ю ч о в i с л о в а: бiблiографiя, нацiональний друкований репертуар, образотворчi матерiали, ноти, карти, газети, стародруки, бiблiографiчнi бази даних.

This publication is devoted to the introduction and use of modern computer technologies in bibliographic processes. Detail the question of an individual approach to bibliographic databases of different types of publications: books, periodicals, specific types of printed matter: visual materials, music, maps, newspapers, old-printed books are considered. The integration of heterogeneous bibliographic resources in a single set of national databases of printed repertoire is analyzed.

K e y w o r d s: bibliography, national print repertoire, visual materials, music, maps, newspapers, old-printed books, bibliographic databases.

Одним iз основних видiв iнформацiйних продуктiв бiблiотек є пiдготовка бiблiографiчної iнформацiї: бiблiографiчних та реферативних баз даних, каталогiв, бiблiографiчних покажчикiв.

Инiцiатором створення комплексних бiблiографiчних ресурсiв був бельгiйський дослiдник Поль Отле, який вважав бiблiографiчну роботу основною функцiєю бiблiотек. Він схилився до думки про унiверсальний характер бiблiографiї стосовно не тiльки тематичного репертуару, а й типiв джерел знання (письмових або графiчних), створених за допомогою будь-яких знакiв (листи, iлюстрацiї, дiаграми, символи тощо). Сьогодні новi технологiї дають змогу вiлiтити iдеї Поля Отле щодо створення світової енциклопедiї знань, доступ до якої здiйснюється через бiблiографiю [12]. Як справедливо зазначає В. А. Фокеєв, наприкинцi ХХ – на початку ХХI ст. значно змiнилась бiблiографiя: розширилась її об'єктна сфера; вона ввiбрала весь унiверсам джерел знання (фiльмографiя, медiаграфiя, iзографiя, вебiографiя тощо); змiнилась технологiчна основа пiдготовки бiблiографiчної продукцiї: вiд кустарних методiв до баз даних i сучасних iнформацiйних технологiй; пiдвищилась якість бiблiографiчної продукцiї,

швидкiсть її генерування та розповсюдження. Однак, основна мiсiя бiблiографiї залишилась незмiнною – забезпечення iнтелектуального доступу до джерел знання (ноосфери) [18]. Ретельно проаналiзувавши бiблiографiчнi процеси, українська дослiдниця Л. Я. Фiлiпова дійшла висновку, що навіть за умов повноцiнної формалiзацiї та автоматизацiї бiблiографiчних процесiв неможливо вiдмовитися вiд iндивiдуальної творчої роботи бiблiографа-професiонала. Вона пiдкреслює роль електронних iнформацiйно-бiблiографiчних ресурсiв у сучасних соцiальних комунiкацiях, якi мають забезпечувати процеси повноцiнного розвитку науки й освiти в Україні. Iнформацiйний обмiн в умовах iнтернет-середовища трансформувався в iнформацiйно-електронний обмiн. У цьому аспекті важливим для України є формування нацiональних бiблiографiчних веб-ресурсiв, створення на їх основi iнтегрованої системи нацiональної бiблiографiї [16; 17].

Особливий iнтерес, з точки зору презентацiї України у мiжнародних комунiкацiях, становить нацiональна бiблiографiя, метою якої є найповнiше дослiдження та опис української друкованої продукцiї за трьома основними ознаками, якi окреслюють змiст та обсяг поняття «українська

книга»: твори друку, виданi українською мовою, незалежно вiд мiсця видання; твори друку, виданi всiма мовами на території сучасної України; твори друку про Україну i її народ, виданi всiма мовами, незалежно вiд мiсця видання.

Бази даних національної бiблiографiї України. Розглядаючи національну бiблiографiю у контекстi діяльності міжнародних органiзацій (ІФЛА, ЮНЕСКО), В. Омельчук i Д. Устиновський вважають, що Україна повинна, у першу чергу, думати про свої прiоритети, якi полягають у вичерпному облiку національного друкованого репертуару як вiдображення надбань вiтчизняної культури. Кiнцевою метою програми «Національна бiблiографiя України» повинне стати створення зводу рукописної, друкованої, електронної українiки, пiдготовка електронних баз даних, науково-бiблiографiчних видань серiї «Національна бiблiографiя України», видання покажчикiв i каталогiв широкого видового спектру: рукописiв, книг, газет, картографiчних, нотографiчних, образотворчих видань, видань зарубiжної українiки, тобто всього того, що було створено в процесi тривалого iсторичного розвитку українського народу. Вагомий внесок у реалiзацію цього проекту зробила Національна бiблiотека України iменi В. I. Вернадського, зокрема вiддiл національної бiблiографiї [11].

У 2007 р. розпочався новий етап еволюцiї національної бiблiографiї, пов'язаний з формуванням зведеного каталогу-репертуару україномовної книги та системи каталогiв спецiалiзованих фондiв НБУВ, унаслідок чого було створено базу даних «Зведений каталог-репертуар україномовної книги. 1798–1923 рр.», яка i сьогодні продовжує розвиватися, зокрема, накопичується електронний ресурс, удосконалюється система бiблiографiчного пошуку. Програмно-технологiчну основу цього проекту становлять бази даних, створенi на клiєнт-сервернiй платформi. Це дало змогу органiзувати мережеву взаємодiю багатьох співробiтникiв спецiалiзованих пiдроздiлiв НБУВ: вiддiлу національної бiблiографiї, вiддiлу образотворчих мистецтв, вiддiлу формування музичного фонду, вiддiлу газетних фондiв, вiддiлу зарубiжної українiки, вiддiлу стародрукiв та рiдкiсних видань, сектору картографiчних видань.

Кожен iз спецiалiзованих пiдроздiлiв – учасникiв проекту зведеного каталогу-репертуару україномовної книги опрацьовує, крiм книг та перiодичних видань, специфiчні види друкованої продукцiї: образотворчi матерiали, ноти, карти, газети, стародруки. Для органiзацiї роботи з усiма названими видами видань у бiблiографiчних базах даних було

здiйснено адаптацiю стандартних бiблiографiчних описiв до вимог міжнародних стандартiв i специфiки опису кожного iз видiв документiв (деякi з них є національним надбанням України i можуть бути прирiвнянi до музейних експонатiв i атрибутованi лише фахівцем. Важливим було те, що у стандартному наборi елементiв UNINARC-формату, який постачається як типове рiшення для публiчних бiблiотек, вiдсутнi багато з необхідних елементiв для опису нестандартних матерiалiв спецiалiзованих фондiв. Це пов'язано з тим, що далеко не кожна бiблiотека має у своїх фондах такi рiзноманiтнi та оригiнальнi документи, як Національна бiблiотека України iменi В. I. Вернадського. Так, запропонованi НБУВ рiшення для нотного робочого аркуша були включенi розробникami САБ «ІРБІС-64» ДПНТБ Росiї в офiцiйний релiз 2008 р.

Отже, робота з документами та бiблiографiчними базами даних (ББД) кожного пiдроздiлу вимагала своїх особливих пiдходiв, адже йшлося про каталоги українських газет вiддiлу газетних фондiв, iлюстрованi обкладинками видань нотнi каталоги вiддiлу формування музичного фонду, образотворчi та бiблiографiчнi каталоги вiддiлу образотворчих мистецтв, каталоги книжкових i перiодичних видань вiддiлу зарубiжної українiки, бiблiографiчнi покажчики національної бiблiографiї вiддiлу стародрукiв i рiдкiсних видань.

Для кожного виду каталогiв (газет, нот, аркушевих видань, бiобiблiографiї) було розроблено спецiалiзованi вихiднi формати, завдяки яким на завершальному етапi опрацювання каталогу автоматично отримується основна частина каталогу (бiблiографiчнi описи розташованi у певному порядку: за алфавiтом, хронологiєю, предметними рубриками) i необхідний комплект спецiалiзованих покажчикiв до каталогу (iмен, назв, видавництв i друкарень, хронологiчний, мiсць видання, персоналiй, автографiв тощо). За такої органiзацiї роботи значно економиться час при формуванні i оформленнi бiблiографiчних описiв, пiдготовцi вiдповiдних покажчикiв до друку. Крiм того, вiдредагованi бiблiографiчнi записи автоматично поповнюють пошуковий апарат електронних каталогiв i баз даних, вони можуть бути опублiкованi для читачiв / користувачiв бiблiотеки у локальному або онлайновому режимi.

Вiддiл формування музичного фонду. Робота з бiблiографiчними базами нот розпочалася з опрацювання та поповнення баз даних про українські нотнi видання iнструментальної музики 1923 – 1934 рр.; українські нотнi видання вокальної музи-

ки 1924–1930 рр.; нотну бібліотеку хору Київської духовної академії, українські нотні видання 1917–1923 рр.

Для опрацювання бібліографічних описів нот було розроблено спеціальний робочий лист, який містить понад 50 полів і суттєво доповнений елементами, притаманними лише нотним виданням [6]. З метою покращення ідентифікації видань бази даних відділу формуються з ілюстраціями титульних аркушів. Подаються відомості про індивідуальні особливості примірників (конволюти, дефекти, виправлення), а також про наявність провенієнцій – рукописних написів, дарчих і власницьких записів.

На основі розробленої структури даних нотного видання було створено автоматизовану технологію отримання електронного та друкованого варіантів нотного каталогу. Вона передбачає формат виведення на екран або у файл бібліографічного опису нотних видань, а також сценарій сортування бібліографічних записів для наукового каталогу відповідно до правил алфавітизації, автоматичне формування покажчиків та форматване виведення цифрових копій титульних аркушів. Розроблено систему покажчиків, котрі стали традиційними для наукових каталогів нотних видань НБУВ: покажчик імен, назв, серій, місць видання, видавництва, друкарень, хронологічний покажчик, покажчик автографів, печаток та штампів, систематичний покажчик. Автоматизована технологія формування покажчиків передбачає урахування особливостей роботи з матеріалами національної бібліографії: розкриття криптонімів та абревіатур, посилання від різноманітних імен або альтернативних назв до уніфікованих форм термінів покажчика, розкриття квадратних дужок для елементів бібліографічного опису, які укладені каталогізатором. Списки термінів покажчиків містять кумульовану інформацію із багатьох полів бази даних: іменний (автори, співавтори, різноманітність імен, паралельні відомості, автографи, персоналії, автори із змісту і додатків до видання), назва (назва твору, різноманітність назви, альтернативна назва, паралельна назва, назва творів із змісту і додатків, назва серії, уніфікована назва твору, назва твору як предметна рубрика).

Можливості організованого електронного ресурсу дали змогу на основі ББД опублікувати ретроспективні наукові каталоги, які вперше розкривають нотні фонди та колекції українських нотних видань [14; 15].

Відділ образотворчих мистецтв. Робота відділу спрямована на створення бібліографічної бази даних про аркушеві образотворчі документи. Ос-

танні є складними документами і містять важливу для дослідників історії та культури України багатоаспектну інформацію: історичну, політичну, соціальну, культурологічну, художню та ін. Ця інформація слугує джерельною базою для історичних, соціологічних, політологічних, культурологічних, мистецтвознавчих, іконографічних та інших досліджень. ББД містять відомості про різні види образотворчих аркушевих документів (гравюра, плакат, лубок, художня поштівка, репродукція тощо).

Підготовка ресурсу включала розроблення концепції створення бази даних, упровадження наукової методики опису таких видів джерел, в яких увага зверталася, насамперед, на атрибуцію та мистецтвознавчий аналіз зображальної частини плакатів, наукової систематизації, індексації, тематичної класифікації (Г. Юхимець, І. Цинковська, О. Донець, Т. Галькевич, Л. Гутнік) [20, 3, 9, 19]. Відповідно до розробленої концепції, необхідно було реалізувати програмні рішення для налагодження повноцінної роботи з ББД. У процесі роботи вдалося скомпонувати модельний робочий аркуш бази даних «Зібрання українського плаката ХХ – поч. ХХІ ст.» для опрацювання аркушевих образотворчих видань. Робочий аркуш включає всі необхідні засоби введення даних, супровідні пошукові словники і довідники-меню із наперед заданими усталеними наборами елементів. Формат даних передбачає зберігання ілюстративного матеріалу та відображення його на екрані. На основі модельного робочого аркуша було також розроблено спеціалізовані бази даних для підтримки окремих видів аркушевих образотворчих видань: поштової листівки, лубка [10], кіноплаката [9], гравірованого портрета. У ББД аркушевих видань організовано логіко-структурні зв'язки з базами даних авторитетного файлу художників України та базою даних книжкових колекцій НБУВ. Бази даних забезпечують отримання друкованого ілюстрованого бібліографічного каталогу з відповідним спектром покажчиків, вони також дають змогу підготувати електронну версію видання та опублікувати базу даних он-лайн з відповідним пошуковим апаратом.

Відділ газетних фондів. Основні зусилля відділу спрямувалися на створення бази даних «Періодичні видання України (газети) 1818–1922 рр.». До бази даних включено інформацію про газети місцевостей, які входили до складу України за сучасним адміністративно-територіальним поділом, а також тих, що входили за поділом 1917–1920 рр. Крім того, до бази даних увійшли дані про більшовицькі

підпільні видання, які виходили у світ з часів встановлення Радянської влади в Україні. База даних уміщує опис республіканських, губернських, повітових, міських, транспортних, військових видань, газет різних товариств, комітетів, організацій, видань тимчасового і разового характеру, а також додатків до газет [1, 2].

З метою налагодження автоматизованого робочого місця каталогізатора газет було розроблено спеціалізований робочий лист, який враховує всі особливості бібліографічного опису цього виду паперової періодичної продукції. Незважаючи на здавалося б простоту опису газетного видання, створення наукового електронного каталогу передбачає урахування багатьох елементів. Особливо це характерно для області приміток, яка є надзвичайно розгалуженою і стосується наявних періодичних додатків та різноманітних змін в атрибутах газети: назва, періодичність, мова видання, місце видання. Крім того, архітектура газетного каталогу має два види взаємопов'язаних записів: основний опис і додатки, спецвипуски. Під час розроблення робочого аркуша ці зв'язки було реалізовано на основі унікального ідентифікатора записів та гіпертекстових посилань між пов'язаними об'єктами, що значно спростило роботу над каталогом. Для введення посилань на зміну назви та на періодичні додатки було налагоджено засоби автоматичного введення даних, що прискорило роботу з бібліографічними описами. Крім того, для уніфікації покажчиків до бази даних, у першу чергу географічних, були застосовані спеціальні поля для введення уніфікованої назви місця видання, від ненормованих варіантів назв населених пунктів автоматично утворювались посилання до стандартного варіанта. Введення кодів мов та країн дало змогу отримати цінну інформацію про лінгвістичний та територіальний вміст фонду українських газет. За кодами країн було сформовано додаткові покажчики газет, що виходять за межами України. Коди мов використовувались також під час формування друкованого варіанта каталогу. Відповідно до правил, видання з кириличним алфавітом у процесі сортування мають розташовуватись попереду видань з латиницею. Для отримання такої вихідної форми було укладено проміжний словник-список кодів кирилических мов, за яким і визначався порядок розташування бібліографічних описів. Для назв, які починались з цифр, вводився варіант назви словами. Крім того, була прийнята велика кількість методичних рішень щодо отримання правильного розташування бібліографічних описів згідно з пра-

вилами алфавітизації назв газет. У процесі роботи вдалося налагодити вихідні форми для автоматичного отримання друкованого наукового каталогу газет з необхідним комплектом покажчиків, які можуть у подальшому застосовуватися багаторазово.

Сектор картографічних видань. У рамках проекту зведеного каталогу-репертуару україномовної книги створено базу даних «Рукописних та стародрукованих картографічних видань (XVI–XVIII ст.)», яка відображає унікальну колекцію картографічних документів. Картографічний фонд НБУВ – єдиний в Україні спеціалізований депозитарний фонд картографічних видань, який налічує близько 50 тис. одиниць зберігання. У його складі рідкісні видання як друковані, так і рукописні, починаючи з XVI ст.; вітчизняні, зарубіжні (багатьма мовами світу), різноманітні за тематикою, призначенням та поліграфічним виконанням атласи; одно- та багатаркушеві карти; плани, картосхеми, пояснювальні записки, покажчики та інші додатки до картографічних творів. Актуальність формування науково-інформаційного ресурсу спеціалізованого картографічного фонду полягає в тому, що він ніколи не був представлений у загальному каталозі [4].

Картографічні видання значно відрізняються від будь-яких інших документів, що зберігаються у фондах бібліотек, їх бібліографічний опис потребує особливого підходу. Формування таких каталогів, у першу чергу, передбачає надання точок доступу до специфічно картографічної інформації: масштаб, географічна рубрика, тип карти, спосіб виготовлення. Крім того, введення інформації у базу даних необхідно супроводжувати спеціалізованими картографічними термінами: функціями авторів, характером супровідного ілюстративного матеріалу, картографічними скороченнями, словниками географічних об'єктів.

В основу систематизації картографічного матеріалу в НБУВ покладено «Таблиці територіально-типових поділів» Рубрикатора НБУВ [13]. Надалі введені записи систематичних індексів можна буде використати для автоматичного укладання географічного покажчика до каталогу картографічних видань. Перевага такої організації інформаційного масиву полягає у тому, що користувач отримує уніфікований незалежний від мови оригінального тексту пошуковий апарат.

Для повноцінного опису стародрукованих та рукописних карт обов'язковим, відповідно до міжнародного стандарту опису стародруків ISBD(A) [21], є зазначення маргіналій та особливостей примірника: автографів, екслібрисів, печаток,

штампів, наліпок, написів та інших провенієнцій. Відповідно до цих вимог, були структуровані та значно розширені поля, які відносяться до цієї частини бібліографічного опису. Атрибутовані каталогізатором імена авторів написів та автографів, назви печаток і штампів поповнюють спеціальні пошукові словники, які надалі можуть стати в нагоді дослідникам для визначення приналежності документів до історичних колекцій та бібліотек.

У межах проекту «Зведеного каталогу-репертуару...» було також налагоджено роботу із базами даних відділу зарубіжної україніки. Робота у цьому підрозділі стосувалась переважно українізації довідково-допоміжного апарату каталогізатора та організації мережевої взаємодії користувачів.

Стародруки та рідкісні видання. Важливу частину національної бібліографії становлять також стародруковані видання. На сьогодні відділом стародруків та рідкісних видань НБУВ підготовлено для інтеграції у бібліотечні інформаційні ресурси такі бібліографічні бази даних: інкунабул; палеотипів; кирилических стародруків; видань громадянського друку; колекції рідкісних видань; листівок, національної бібліографії [7].

Для робіт з базами даних стародруків було адаптовано пошукові словники, які забезпечують швидкий доступ до бібліографічної інформації (є можливість проводити комбінований пошук за місцем друку та друкарнею, ігнорувати квадратні дужки у пошукових словниках). Також стало можливим зазначення маргіналій та особливостей примірника, автографів. Бібліографічні описи супроводжує обов'язковий для стародруків елемент записів, який містить посилання на позиції у класичних книгознавчих каталогах, де це видання було описано. Наведена інформація є важливою для бібліографів та книгознавців, відповідно до міжнародного стандарту опису стародруків ISBD(A), посилання на бібліографічні джерела є обов'язковим [21].

Свої специфічні особливості має опис документів із колекції історичних листівок, комплексне автоматизоване опрацювання якої на новій платформі розпочалося у 2010 р. [8]. Необхідними елементами опису кожної одиниці зберігання є розміри паперу, текст перед назвою, гасло, особи та колективи згадані у тексті, підписи, печатки, дефекти. Для ведення та редагування бібліографічної бази даних було розроблено спеціальний робочий аркуш, що враховує специфіку бібліографічного опису листівок. Зручність роботи з листівками забезпечують у базі даних додаткові пошукові словники: техніка друку, розмір документа, політична партія, що відповідає

особливостям бібліографічного опису цього виду документів. Розроблено спеціальний формат перегляду для полегшення сприйняття інформації бібліографічного опису листівки. Останній розділений на окремі зони: зона заголовка, основний бібліографічний опис, анотація, зона систематизації, зона додаткових заголовків (слова перед назвою, епіграф, гасло, звернення), зона індивідуальних особливостей примірника.

Фонд історичних листівок НБУВ має хронологічні межі з 1808-го по 1945 р. Ці документи містять інформацію і самі є свідками важливих історичних подій: російсько-японської війни, першої російської революції 1905–1907 рр., громадянської війни в Україні 1917–1921 рр., війни радянської України за підтримки РСФРР проти УНР 1917–1918 рр., війни РСФРР і УНР 1918–1919 рр., голодомору 1932–1933 рр., Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Створена база даних бібліографічних описів листівок стане у подальшому основою для укладання та публікації електронної колекції, яка викликати в істориків підвищений інтерес як джерело формування громадської думки тих часів.

Бібліографічні каталоги. Одним із напрямів роботи відділу національної бібліографії НБУВ є підготовка наукових біобібліографічних покажчиків видатних осіб України. Такі покажчики мають свої особливості розташування матеріалу і можуть бути реалізовані за декількома варіантами: за спеціальною тематичною схемою або за алфавітно-хронологічним принципом. В процесі роботи над біобібліографічним покажчиком першого Президента НАН України Володимира Івановича Вернадського (1863–1945) було розроблено програмно-технологічні рішення для підготовки такого виду бібліографічної продукції бібліотеки. Налагоджено необхідні типи робочих аркушів з оптимальним набором елементів бібліографічного опису: «КНИГА», «БАГАТОТОННИК», «ПУБЛІКАЦІЯ», можливість вводити інформацію про рецензії на публікації, зручні формати виведення інформації на екран, необхідний комплект пошукових словників і допоміжних засобів бібліографа. Підсумком співпраці з бібліографами став набір вихідних форм для отримання біобібліографічних покажчиків різного типу.

Кінцевою метою всіх цих бібліографічних проєктів є формування онлайн-інтегрованого ресурсу з сучасним пошуковим апаратом, який надасть користувачам у всьому світі доступ у «єдиному вікні» до інформаційних джерел національної бібліографії України. Високоякісні інформаційні ресурси національних бібліографічних служб інтегровано

ванi в єдиний пошуковий iнтерфейс бiблiотеки, значно розширюють можливостi iнтелектуального доступу до бiблiотечних фондiв та нацiональних документно-iнформацiйних потокiв. Застосування єдиних стандартiв до формування комплексних електронних ресурсiв вторинної документної iнформацiї створює передумови для кумуляцiї експертних знань бiблiотечних спецiалiстiв та органiзацiї на їх основi у поєднаннi з цифрами-об'єктами iнтегрованих iнформацiйних ресурсiв нацiонального науково-го та iсторико-культурного надбання.

Список використаних джерел

1. *Бiлименко Л. А.* Впровадження iнновацiйних технологiй у вiддiлi газетних фондiв Нацiональної бiблiотеки України iменi В. I. Вернадського / Л. А. Бiлименко // *Документознавство. Бiблiотекознавство. Iнформацiйна дiяльнiсть: пробл. науки, освiти, практики* : зб. матерiалiв V мiжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 трав.). – К., 2008. – С. 46–47.
2. *Вакульчук О. А.* Найбiльший газетний архiв України / О. А. Вакульчук // *Київський журналіст* : альманах Київ. спiлки журналістiв. – К., 2011. – С. 94–96.
3. *Галькевич Т. А.* Iнформацiйний потенцiал i стилістичнi особливостi українського рекламного плаката 1957–1964 рр. (з фондiв НБУВ) / Т. А. Галькевич, О. М. Донець // *Бiбл. вісн.* – 2005. – № 5. – С. 24–29.
4. *Герус А. Л.* История формирования картографического фонда Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского / А. Л. Герус, Т. И. Шовкопляс // *Вестн. БАЕ.* – 2010. – № 3. – С. 77–82.
5. *Донець О. М.* Радянський лубок із фондiв Нац. б-ки України iменi В. I. Вернадського (1923–1958) : наук. каталог. – К., 2006. – 162 с. : вкл. 28 с.
6. *Iвченко Л. В.* Музичний фонд НБУВ: створення електронного каталогу / Л. В. Iвченко, К. В. Лобузiна // *Бiбл. вісн.* – 2007. – № 4. – С. 12–22.
7. *Ковальчук Г. И.* Историко-книговедческие электронные ресурсы Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского в современной научной коммуникации / Г. И. Ковальчук // *Историко-культурное взаимодействие на пространстве СНГ в контексте развития книгоиздания, книгообмена и науки о книге* : материалы междунар. науч. конф. (Киев, 4–6 окт. 2011 г.). – К., 2011. – С. 64–67.
8. *Ковальчук Г. I.* Колекцiя iсторичних листiвок НБУВ i сучаснi проблеми введення її в електронний простiр / Г. I. Ковальчук, Г. С. Губко, О. М. Тiхненко, К. В. Лобузiна // *Наук. пр. Нац. б-ки України iм. В. I. Вернадського.* – К., 2011. – Вип. 31. – С. 261–276.
9. *Лобузiна К.* Український кiноплакат 1920–1990 рр. у фондiв НБУВ : наукове упорядкування, дослідження та представлення матерiалiв зiбрання / К. Лобузiна, Л. Гутник // *Бiбл. вісн.* – 2010. – № 3. – С. 28–34.
10. *Лобузiна К.* Iлюстрований електронний каталог «Радянський лубок із фондiв Нац. б-ки України iменi В. I. Вернадського» / К. В. Лобузiна, О. М. Донець // *Бiбл. вісн.* – 2009. – № 1. – С. 16–20.
11. *Омельчук В.* Нацiональна бiблiографiя України прiоритетний напрям наукової дiяльностi Нацiональної бiблiотеки України iменi В. I. Вернадського / В. Омельчук, Д. Устиновський // *Бiбл. вісн.* – 2011. – № 2. – С. 3–10.
12. *Отле П.* Библиотека, библиография, документация : избранные труды пионера информатики / П. Отле; предисл., сост., коммент. Р. С. Гиляревский. – М. : Файр-Пресс : Пашков Дом, 2004. – 350 с. – (Специальный издательский проект для библиотек).
13. *Рубрикатор Нац. б-ки України iменi В. I. Вернадського.* Роздiл «3 Енергетика. Радіоелектронiка». Пiдроздiли «381 Кiбернетика», «397 Iнформацiйна та обчислювальна технiка» / авт.-уклад. К. В. Лобузiна [та iн.]; голов. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського. – К., 2011. – 249 с.
14. *Українські нотні видання 1917–1923 рокiв у фондiв Нац. б-ки України iменi В. I. Вернадського* : наук. каталог / I. В. Савченко; НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського; наук. ред. Л. В. Iвченко. – К., 2007. – XLIV + 356 с. – (3 iсторiї музичної спадщини України).
15. *Українські нотні видання 1923–1934 рокiв у фондiв Нац. б-ки iменi В. I. Вернадського (iнструментальна музика)* : наук. каталог / Л. В. Iвченко, О. А. Вакульчук; комп'ютерно-програмна пiдтримка та худож. оформлення К. В. Лобузiної; НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського; наук. ред. В. Ю. Омельчук. – К. : НБУВ, 2009. – 395 с. – (3 iсторiї музичної спадщини України).
16. *Филиппова Л. Я.* Автоматизированные библиографические базы данных : пользовательский поход : книга для работников электронных библиотек и информационных служб, имеющих гуманитарное образование / Л. Я. Филиппова. – К. : Интеграл Кин, 1998. – 191 с.
17. *Філіпова Л. Я.* Бiблiографiчнi системи України в iнформацiйно-комп'ютерному середовищі : теорiя, органiзацiя, технологiя : автореф. дис... д-ра пед. наук : 07.00.08 / Л. Я. Філіпова; Харкiвська держ. академiя культури. – Х., 1999. – 34 с.
18. *Фокеев В. А.* Электронная библиография в системе современных научных коммуникаций (в контексте пост- и протобиблиографии) / В. А. Фокеев // *Вопр. библиографоведения.* – М., 2004. – Вып. 13. – С. 38–51.
19. *Цинковская И.* Проблемы создания электронного каталога листовых изобразительных документов из фондов НБУВ / И. И. Цинковская, Г. Н. Юхимец // *Библиотеки национальных академий наук : проблемы функционирования, тенденции развития: науч.-практ. и теор. сб.* – К., 2003. – Вып. 2. – С. 194–208.
20. *Цинковська I.* Опис аркушевих образотворчих документiв / I. I. Цинковська, Г. М. Юхимець; ред. О. С. Онищенко [та iн.]; НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського. – К., 2000. – 65 с.
21. *ISBD(A) : International Standard Bibliographic Description for Older Monographic Publications (Antiquarian) // IFLA [Electronic resource].* – Way of access: <http://archive.ifla.org/VII/s13/pubs/isbda.htm>